

LATVIJAS VALSTIJ 80

Latvijas ārpolitika 20. gs. 20.–30. gados un attiecības ar Somiju
Latvijas neatkarības atgūšana 90. gados un starpvalstu attiecību
atjaunošana ar Somiju

LVVA, 1998

Izstāde izveidota Latvijas Valsts vēstures arhīva, Somijas Nacionālā arhīva un Latvijas Republikas vēstniecības Somijā sadarbības rezultātā. Izstādē izmantoti Latvijas Valsts vēstures arhīva dokumenti, Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva foto un kino materiāli, kā arī dokumentu kopijas no Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas arhīva.

Katalogu sagatavoja LVVA Dokumentu publikācijas daļas vecākais referents Valters Ščerbinskis.

Pirmā pasaules kara iznākumā, sabrūkot lielajām impērijām, Eiropā radās virkne jaunu nacionālo valstu. 1917. gada beigās neatkarību proklamēja Somija, bet 1918. gada 18. novembrī – arī Latvija. Pirmie soļi jaunās Latvijas valsts izveides darbā nesolīja drīzus un vieglus panākumus. Latvijas joprojām atradās Vācijas okupācijā, bet 1919. gada sākumā galvaspilsētā Rīgā ienāca lielinieciskā Padomju Latvijas armija. Sekoja pusotra gada ilga karadarbība, kuras laikā smagos apstākļos ne vien radās Latvijas armija un izveidojās civilo iestāžu tīkls, bet arī tika uzsākts darbs, kura mērķis bija panākt Latvijas starptautisku atzīšanu.

Lai gan Pirmā pasaules kara uzvarētāji – sabiedroto lielvalstis – bija ieinteresēti Vācijas ietekmes mazināšanā un vietējo tautu lomas palielināšanā, joprojām nebija izlemts Krievijas jautājums. Liela daļa sabiedroto lielvalstu politiķu vēl aizvien cerēja uz Krievijas impērijas atjaunošanu. Taču lielinieku panākumi Pilsu kara frontēs piespieda rietumvalstis rēķināties ar komunistisko režīmu. Latvija ar bruņoto spēku palīdzību 1920. gadā tika atbrīvota no pēdējām lielinieku karaspēka daļām. 11. augustā ar Padomju Krieviju tika noslēgts miera līgums. Zuda arī pēdējās sabiedroto valstu cerības uz bijušās Krievijas atjaunošanu, un, pateicoties arvien lielākam Rietumu politiķu atbalstam, Latvija 1921. gada 26. janvārī saņēma neatkarības *de iure* atzīšanas rakstu no sabiedroto lielvalstīm. Tas nozīmēja, ka Latvija starptautiskajā valstu saimē tika uzņemta par pilntiesīgu locekli.

Latvijas un Somijas attiecību izveidošanās starpkaru posmā bija cieši saistīta ar politiskajām norisēm reģionā. Ieceres par Baltijas valstu (Somija, Igaunija, Latvija, Lietuva un Polija) savienību izveidošanu neīstenojās galvenokārt Polijas-Lietuvas konflikta dēļ. Tomēr arī Somijā nostāja pret iespējamo militārpolitisko saistīšanos ar pārējām Baltijas valstīm bija svārstīga, un tā jau 20. gadu sākumā ideja par reģionālās drošības organizācijas izveidošanu izrādījās neīstenojama.

Līdztekus mēģinājumiem radīt reģionālo aliansi, attīstījās Latvijas-Somijas divpusējās attiecības. Zīmīgi, ka pirmo Latvijas diplomātisko pārstāvi ārzemēs iecēla Somijā. Lai gan sākotnējā rosība abu valstu politiskajās attiecībās pakāpeniski samazinājās, Latvija un Somija bija draudzīgas kaimiņvalstis. Pieauga savstarpējo kontaktu skaits, norisa sadarbība dažādās – izglītības, kultūras, sporta – nozarēs. Sabiedrībā lielu atbalsi guva Latvijas Valsts prezidenta Jāņa Čakstes viesošana Helsinkos un Somijas Valsts prezidenta Lauri Relandera vizīte Rīgā.

30. gados gan Latvija, gan Somija oficiāli pasludināja ārpolitisko kursu uz neitralitāti. Otrā pasaules kara priekšvakarā abas valstis nonāca agresīvo lielvalstu – Vācijas un PSRS – iekarošanas plānos. Taču militāri politiskā situācija Baltijas valstīs un Somijā atšķīrās. Somi izturēja padomju agresiju, ciešot lielus zaudējumus, tomēr saglabāja savu valstisko neatkarību. Savukārt Latvija uz pusgadsimtu nonāca padomju okupācijā. Padomju Savienībai 90. gadu sākumā sabrūkot, Latvija atguva neatkarību. Līdz ar to tika atjaunotas arī politiskās, diplomātiskās u.c. attiecības ar Somiju.

I. LATVIJAS NEATKARĪBAS IEGŪŠANA UN VALSTS STARPTAUTISKO STĀVOKLI RAKSTUROJOŠI DOKUMENTI

1. Izraksts no Tautas Padomes sēdes protokola par Latvijas valsts proklamēšanu. 1918. gada 18. novembris. Rīga.

LVVA, 1307. f., 1. apr., 327. l., 40. lp. Noraksts.

1918. gada 18. novembrī Tautas Padome pieņem lēmumu par Latvijas valsts proklamēšanu. Demokrātiskās republikas nodibināšanos izsludina pirmais Ministru prezidents Kārlis Ulmanis, un līdz ar to augstākā suverēnā vara valstī pāriet Tautas Padomes kompetencē.

2. Latvijas armijas virspavēlnieka ģenerāļa J. Baloža pavēle armijai sakarā ar noslēgto miera līgumu ar Padomju Krieviju. 1920. gada 13. augusts. Rīga.

LVVA, Zinātniskā bibliotēka. Oriģināls.

Virspavēlnieks ģenerālis Jānis Balodis apsveic armiju ar varonīgi izcīnīto mieru un pateicas Latvijas tautai, kā arī sabiedroto lielvalstīm un draudzīgajām kaimiņvalstīm par sniegto palīdzību. Pavēlē tiek atgādināts arī par turpmākās valsts aizsardzības nodrošināšanas nepieciešamību, jo valsts neatkarībai joprojām pastāv ienaidnieki.

3. Latvijas Ministru prezidenta K. Ulmaņa un ārlietu ministra Z. Meierovica pavēle Latvijas armijai atkāpties uz Latvijas–Padomju Krievijas miera līgumā paredzētajām robežām. 1920. gada 14. oktobris. Rīga.

LVVA, 3601. f., 1. apr., 496. l., 84. lp. Oriģināls.

Karadarbības rezultātā Latvijas armija bija ievērojami pavirzījusies uz austrumiem. Saskaņā ar Ministru prezidenta Kārļa Ulmaņa un ārlietu ministra Zigfrīda Meierovica rīkojumu armijai jāatkāpjas uz Latvijas–Padomju Krievijas miera līgumā noteiktajām robežām.

4. Pagaidu līgums par sakaru atjaunošanu starp Latviju un Vāciju. 1920. gada 15. jūlijs. Berlīne.

LVVA, 2570. f., 3. apr., 8. l., 5.–8. lp. Oriģināls.

Saskaņā ar pagaidu līgumu abas valstis apņemas apmainīties ar pilnvarotajiem pārstāvjiem. Vācija apņemas Latviju atzīt arī *de iure*, tiklīdz viena no Versaļas miera līgumu parakstījušajām sabiedroto lielvalstīm būs paziņojusi šādu atzīšanu. Abas līgumslēdzējas puses apņemas neatbalstīt nekādus pret otru valsti un tās valdību vērstus centienus. Saimniecisko, finanšu un citu jautājumu atrisināšanai ieceļamas īpašas komisijas.

5. Bulduru konferences nolīgums. 1920. gada augusts. Bulduri, Rīgas Jūrmala.

LVVA, 2570. f., 3. apr., 10. l., 7.–11. lp. Oriģināls.

Latvijas, Igaunijas, Lietuvas, Somijas, Polijas un Ukrainas parakstītais nolīgums Bulduros paredz savstarpējās sadarbības attīstīšanu, rūpēšanos par starptautiski neatzīto dalībvalstu *de iure* neatkarības atzīšanu, teritoriālu strīdu izšķiršanu miera ceļā. Politiskais nolīgums paredz arī otrām valstīm naidīgu organizāciju darbības nepieļaušanu dalībvalstu teritorijā, kā arī minoritāšu tiesību aizsardzību.

6. Miera līgums starp Latviju un Padomju Krieviju. 1920. gada 11. augusts. Sastādīts Maskavā, parakstīts Rīgā.

LVVA, 2570. f., 3. apr., 9. l., 4.–11. lp. Kopija.

Līdz ar miera līguma stāšanos spēkā karadarbība starp abām valstīm tiek izbeigta. Saskaņā ar Padomju Krievijas pasludinātām visu tautu tiesībām uz brīvu pašnoteikšanos un Latvijas vēlmi iegūt patstāvību Krievija atzīst Latvijas neatkarību. Līgums paredz Krievijas bezierunu atteikšanos no jebkādam pretenzijām uz Latvijas teritoriju uz mūžīgiem laikiem. Tas sīkāk nosaka arī robežu starp abām valstīm, latviešu sarkano strēlnieku divīzijas izformēšanu Krievijā, bēgļu un mantu reevakuācijas u.c. jautājumus.

7. Sabiedroto lielvalstu konferences prezidenta A. Briāna raksts par Latvijas neatkarības *de iure* atzīšanu. 1921. gada 26. janvāris Parīze.

LVVA, 2570. f., 3. apr., 1148. l., 27. lp. Oriģināls.

Sabiedroto valstu Augstākā padome pieņēmusi lēmumu atzīt Latviju kā neatkarīgu valsti. Tās prezidents Aristīds Briāns izsaka savas simpātijas pret Latviju un apliecina atzinību tās centieniem.

8. Latvijas un Igaunijas aizsardzības līgums. 1923. gada 1. novembris. Tallina.

LVVA, 2570. f., 3. apr., 66. l., 6.,7. lp. Oriģināls.

Latvijas un Igaunija apņemas sniegt viena otrai palīdzību neprovocēta uzbrukuma gadījumā. Līgums noslēgts uz 10 gadiem.

9. Latvijas, Somijas, Igaunijas un Polijas politiskā vienošanās. 1922. gada 17. marts. Varšava.

LVVA, 2570. f., 3. apr., 44. l., 1.–6., 15.–16. lp. Oriģināls.

Varšavas konferences dalībvalstu pieņemtajā noslēguma protokolā parakstīta politiska vienošanās. Tā paredz vienotas nostājas radīšanu attiecībās ar Padomju Krieviju, brīvas preču plūsmas sekmēšanu, pilsoņu pārvietošanos bez jebkādiem ierobežojumiem. Politiskā vienošanās apstiprina visus ar Padomju Krieviju noslēgtos dalībvalstu miera līgumus. Latvija, Somija, Igaunija un Polija apņemas neslēgt līgumus ar citām valstīm, kuri varētu apdraudēt kādu no dalībvalstīm.

10. Latvijas ārlietu ministra F. Cielēna instrukcija Latvijas sūtņiem par aktuālajiem ārpolitiskajiem uzdevumiem. 1927. gada 1. aprīlis. Rīga.

LVVA, 2575. f., 8. apr., 82. l., 10.–26. lp. Oriģināls.

Ārlietu ministrs Fēlikss Cielēns instrukcijā uzsver Latvijas ārpolitikas galvenos uzdevumus: miera, neatkarības (drošības) nodrošināšana, visplašākā ārējo saimniecisko sakaru attīstīšana. Instrukcijā īpaša uzmanība pievērsta sarunām ar Padomju Savienību par iespējamām drošības garantijām. Tautu Savienības lomai un starptautiskām garantijām – „Baltijas Lokarno”.

11. Neuzbrukšanas līgums starp Latviju un Padomju Savienību. 1932. gada 5. februāris. Rīga.

LVVA, 2570. f., 3. apr., 247. l., 1.–5. lp. Oriģināls.

Latvija un Padomju Savienība apstiprina 1920. gada 11. augusta miera līgumu un apņemas savstarpēji ievērot viena otras suverenitāti, politisko neatkarību un teritoriālo integritāti. Abas valstis apņemas atturēties no jebkāda uzbrukuma otrai līgumslēdzējai pusei, kā arī nepiedalīties pret otru pusi vērstos militāros vai politiskos līgumos. Visu strīda jautājumu izšķiršanu līgums paredz tikai diplomātiskā ceļā.

12. Saprāšanās un sadarbības līgums starp Latviju, Lietuvu un Igauniju. 1934. gada 12. septembris. Ženēva.

LVVA, 2570. f., 3. apr., 276. l., 1.–4. lp. Oriģināls.

Līgums paredz visu triju valstu ārpolitiskās sadarbības saskaņošanu un savstarpēju diplomātisko palīdzību. Tas nosaka, ka periodiski sasaucamas regulāras ārlietu ministriju konferences. Līgums atzīst arī specifisku problēmu pastāvēšanu (domāta galvenokārt t.s. Viļņas problēma).

13. Neuzbrukšanas līgums starp Latviju un Vāciju. 1939. gada 7. jūnijs. Berlīne.

LVVA, 2570. f., 3. apr., 362. l., 2.–5. lp. Oriģināls.

Neuzbrukšanas līgums paredz savstarpēju apņemšanos visos apstākļos uzturēt mieru abu valstu starpā, nevēršoties vienai pret otru nedz ar karu, nedz ar citiem varas līdzekļiem. Līgums paredz arī to, ka trešās puses uzbrukuma gadījumā otra līgumslēdzēja puse to nekādi neatbalstīs.

14. Savstarpējās palīdzības pakts starp Latviju un Padomju Sociālistisko Republiku Savienību. 1939. gada 5. oktobrī. Maskava.

LVVA, 2570. f., 3. apr., 366. l., 1.–12. lp. Oriģināls.

Savstarpējās palīdzības pakts nosaka abu pušu apņemšanos sniegt visāda veida palīdzību, ieskaitot arī militāru, tieša uzbrukuma vai draudu gadījumā. Latvija abpusējas drošības nolūkos piešķir Padomju Savienībai tiesības turēt karabāzes Latvijas valsts teritorijā. Konfidencialajā protokolā padomju garnizona lielums tiek noteikts līdz 25 000 cilvēku sauszemes un gaisa spēku sastāvā.

15. PSRS valdības paziņojums Latvijas valdībai. 1940. gada 16. jūnijs. Maskava.

Valdības Vēstnesis. 1940. 17. jūn. Dokuments publicēts kā padomju telegrāfa aģentūras TASS izplatītais oficiālais paziņojums. Kopija.

Padomju valdība paziņo, ka Latvijas valdība ir pārkāpusi PSRS–Latvijas savstarpējās palīdzības paktu, turpinot un padziļinot militāri politiskās attiecības ar pārējām Baltijas valstīm. Baltijas valstu savienības pastāvēšanu PSRS uzskata par bīstamu un draudošu padomju robežu drošībai. Lai īstenotu 1939. gada 5. oktobra prasības, PSRS ultimātīvi pieprasa jaunas valdības izveidošanu un padomju karaspēka neierobežotu ielaišanu Latvijā.

II. LATVIJAS UN SOMIJAS ATTIECĪBAS. 1918.–1940. g.

16. Latvijas diplomātiskā pārstāvja Somijā K. Zariņa pirmā telegramma no Helsinkiem. 1919. gada oktobris. Helsinki.

LVVA, 2575. f., 17. apr., 1. l., 410. lp. Noraksts.

Ārlietu ministrijai nosūtītajā telegrammā Kārlis Zariņš paziņo, ka 9. oktobrī ieradies Helsinkos un pieprasa naudas līdzekļus. Nosūtītāja adrese liecina, ka pirmajās dienās Latvijas diplomātiskais pārstāvis dzīvoja pie Somijas latvieša Emīla Dzinēja, kurš pirms tam bija veicis Latvijas neoficiālā pārstāvja funkcijas Somijā.

17. Somijas ārlietu ministra R. Holsti paziņojums par Latvijas neatkarības *de facto* atzīšanu. 1919. gada 26. septembris. Helsinki.

LVVA, 2570. f., 3. apr., 1126. l., 24. lp. Oriģināls.

Somijas ārlietu ministrs Rudolfs Holsti apliecina, ka Somijas Valsts prezidents nolēmis atzīt Latvijas neatkarību un tās Pagaidu valdību kā *de facto* pastāvošu, kā arī sūta vislabākos novēlējumus jaunās valsts uzplaukumam un draudzības saišu nostiprināšanai starp abām valstīm.

18. Somijas ārlietu ministra R. Holsti raksts par Latvijas neatkarības *de iure* atzīšanu. 1919. gada 26. janvāris. Helsinki.

LVVA, 2570. f., 3. apr., 1148. l., 31. lp. Oriģināls.

Somijas ārlietu ministrs Rudolfs Holsti paziņo Latvijas ārlietu ministram, ka Somijas valdība nolēmusi atzīt Latvijas neatkarību *de iure*. Ministrs uzsver, ka atzīšanas lēmuma pieņemšanā

ņemta vērā līdzšinējā ciešā sadarbība gan Helsinkos, gan Rīgā, un izteic novēlējumu Latvijai „iet pa progresa un demokrātijas ceļu”.

19. Latvijas diplomātiskā pārstāvja Somijā K. Zariņa ziņojums par nostāju Somijā pret iecerēto Baltijas savienību. 1921. gada 6. maijs. Helsinki.

LVVA, 2574. f., 3. apr., 104. l., 27., 28. lp. Oriģināls.

Sūtņis Kārlis Zariņš ziņo par Baltijas savienības jautājums aktualizēšanos somu sabiedrībā. Vairums preses izdevumu uzsver piesardzīgu pieeju šim jautājumam. Ārlietu ministra Rudolfa Holsti nostāja sūtņa skatījumā ir izteikti labvēlīga. Pastāv iespējas Somijas–Igaunijas līguma noslēgšanai, vēlāk pievienojoties arī Latvijai.

20. Latvijas sūtņa Somijā K. Zariņa ziņojums par apstākļiem Somijā pēc Varšavas konferences. 1922. gada 19. aprīlis. Helsinki.

LVVA, 2574. f., 3. apr., 141. l., 6.–9. lp. Oriģināls.

Sūtņis K. Zariņš ziņo par Eduskuntas frakciju attieksmi pret Varšavas konferenci, kurā bija iecerēta militāri politiska vienošanās starp Somiju, Poliju, Igauniju un Latviju. Sūtņis apraksta sociāldemokrātu un labējo iebildumus, kā arī aplūko Vācijas ietekmi uz somu politiķiem. K. Zariņš atreferē arī sarunas ar ārlietu ministru Rudolfu Holsti, kurās norāda uz iecerētās trejsavienības Latvija–Igaunija–Somija nepieņemamību parlamenta labajā spārnā, bet savienības ar Poliju – kreisajā.

21. Valsts prezidenta J. Čakstes raksts sūtņim Somijā par iespējamo Valsts prezidenta vizīti Helsinkos. 1926. gada 31. marts. Rīga.

LVVA, 2570. f., 1. apr., 212. l., 59.–60. lp. Noraksts.

Valsts prezidents Jānis Čakste, atbildot uz sūtņa Somijā Oļģerta Grosvalda paziņojumu par apmaiņām ar vizītēm starp abu valstu prezidentiem raksta, ka šobrīd Latvijas un Somijas attiecībās nav notikusi nekāda tuvināšanās. Neraugoties uz draudzīgajām attiecībām, J. Čakste uzsver, ka no Latvijas viedokļa būtu nevēlami pārspīlēt iespējamās vizītes nozīmi.

22. Latvijas ārlietu ministra v. i. L. Ēķa ziņojums par sarunām 1936. gada 27. maijā Rīgā ar Somijas ārlietu ministru A. Hakcelu. 1936. gada maijs. Rīga.

LVVA, 2574. f., 4. apr., 6308. l., 2.–4. lp. Noraksts.

Sarunās tika apspriests starptautiskais stāvoklis pasaulē. Ziņojumā Ludvigs Ēķis uzsver Anti Hakcela samierniecisko nostāju ar Tautu Savienības locekles – Abesīnijas okupāciju. Somijas ārlietu ministrs izteicis atbalstu Latvijas kandidatūrai Tautu Savienības Padomē, solot panākt arī Skandināvijas valstu labvēlību balsošanā. Kā izriet no ziņojuma, sarunām bija izteikti informatīvs raksturs, abpusēji iepazīstoties ar nostāju starptautiskajos notikumos.

23. Latvijas armijas informatīvais materiāls par karadarbības apstākļiem Ziemas karā. 1940. gada 3. jūnijs. Rīga.

LVVA, 1492. f., 1. apr., 427. l., 142.–143. lp. Oriģināls.

Latvijas armijas virsnieku informēšanas nolūkos sagatavotais pētījums par kara gaitu Somijā sniedz pārskatu par raksturīgākajām norisēm atsevišķu ieroču šķirņu izmantošanā. Informatīvajā materiālā uzsvērtas eventuālā kara Latvijas armiju gadījumā interesējošās ziņas – par padomju aviācijas un tanku kaujas spēju.

24. Latvijas armijā izplatītais Somijas armijas virspavēlnieka feldmaršala K. G. Mannerheima pavēles tulkojums. 1940. gada 19. marts. Rīga.

LVVA, 1526. f., 1. apr., 443. l., 10. lp. Oriģināls.

Latvijas armijā informatīvos nolūkos sagatavotais dokuments ir Somijas armijas virspavēlnieka feldmaršala Karla Gustava Mannerheima pavēle Somijas armijai sakarā ar karadarbības izbeigšanu padomju–somu frontē. Dokumentā uzsvērts K. G. Mannerheima teiktais – Somijas armijas raksturojums, kritušo skaits, ārvalstu nostājas novērtējums.

25. Akts par Latvijas sūtniecības Helsinkos nodošanu un pārņemšanu. 1940. gada 27. jūlijs. Helsinki.

LVVA, 2570. f., 14. apr., 1556. l., 212. lp. Oriģināls.

Pēc Latvijas okupācijas tika uzsākta diplomātiskā dienesta likvidācija. Latvijas sūtnis Somijā Jānis Tepfers ar 1940. gada 27. jūlija aktu nodeva sūtniecības pirmajam sekretāram Jānim Zirnim pārvaldīšanā namu Armfelta ielā 10, tā inventāru, sūtniecības, Vīpuru un Hanko konsulātu arhīvus, bibliotēku, zīmogus un naudas līdzekļus. Tālāk sekoja pašas sūtniecības likvidācija.

26. Tirdzniecības un kuģniecības līgums starp Latviju un Somiju. 1924. gada 23. augusts. Helsinki.

LVVA, 2570. f., 3. apr., 87. l., 13.–16. lp. Oriģināls.

Līgums paredz savstarpējās preču apmaiņas atvieglojumus, veicinot tirdzniecības un kuģniecības noteikumu apstiprināšanu uz abpusēji labvēlīgiem noteikumiem.

27. Latvijas Tirdznieciskā vienošanās starp Latviju un Somiju. 1936. g. 28. marts. Rīga.

LVVA, 2570. f., 3. apr., 300. l., 1.–2. lp. Oriģināls.

Vienošānās paredz preču brīvu apmaiņu, nosakot to, ka savstarpējiem maksājumiem jābūt līdzsvarā. Ja tirdzniecība uzrādītu aktīvu saldo kādai no pusēm, otrajai pusei tas jāizlīdzina nākamajā laika periodā. Latvijas valdība apņemas no eksporta iegūto valūtu nodot tikai somu preču importētāju vajadzībām.

28. Latvijas Pasta un telegrāfa departamenta darbinieka O. Matisona ziņojums par Somijas pasta un telegrāfa darbību. 1938. gada 10. oktobris. Rīga.

LVVA, 1532. f., 1. apr., 998. l., [b. p.]. Oriģināls.

Pasta un telegrāfa departamenta Ekspluatācijas pārvaldes priekšnieks Oto Matisons pēc komandējuma uz Somijas pasta 30 gadu atceres svinībām ziņojumā sniedz apskatu par Somijas pasta un telegrāfa darbību. O. Matisons atzīmē daudzus somu kolēģu sasniegumus un labvēlīgos darba apstākļus.

29. Tabula par 1929. gadā Rīgas ostā ienākušiem un no Rīgas ostas izgājušiem ārvalstu kuģiem. 1930. gads. Rīga.

LVVA, 1684. f., 1. apr., 2370. l., [b. n.]. Oriģināls.

Statistiskais pārskats liecina, ka 1929. gadā Rīgā ienāca 68 kuģi ar Somijas karogu, kuru kopējā tonnāža bija 36 878 neto t. Salīdzinājumā ar citām valstīm, kuģu skaita ziņā Somija ieņēma 7. vietu. Tomēr tonnāžas ziņā kuģi ar Somijas karogu atradās tikai 11. vietā.

30. Sūtņa K. Zariņa ziņojums ārlietu ministram par apstākļiem Somijas armijā. 1924. gada 20. marts. Helsinki.

LVVA, 2574. f., 3. apr., 329. l., 136.–138. lp. Oriģināls.

Sūtņis ziņo par konfliktu Somijas armijā un sabiedrībā starp virsniekiem, kuri bija dienējuši cariskās Krievijas armijā, un Vācijas pusē karujošajiem *jēgeriem*. Kārlis Zariņš uzskata, ka *jēgeru* opozīcijai armijā pamatā ir vācu aģitācija. Lielā mērā, pēc sūtņa domām, tādēļ arī tika izveidota Dr. Holma vadītā izmeklēšanas komisija, kas atklāja lielas nekārtības armijā, tādējādi kompromitējot t.s. vecos, cara laika ģenerāļus. Komisijas vadītāja dēļ savāktie slepenie materiāli priekšlaicīgi nonāca ārzemju presē, izraisot skandālu valstī.

31. Kara ministra lūgums ārlietu ministram izsniegt dienesta pases diviem Aviācijas divizona virsniekiem braucienam uz Somiju. 1926. gada 1. marts. Rīga.

LVVA, 3602. f., 1. apr., 158. l., 2. lp. Noraksts.

Divi lidotāji pulkvežleitnanti Jānis Indāns un Arvīds Skurbe devās uz Somiju, lai piedalītos aviācijas svētkos. Šajā laikā tika uzsākta abpusēja pieredzes apmaiņa, kuras rezultātā izveidojās kontakti abu valstu kara aviatoru starpā.

32. Sarakste starp Latvijas Aizsargu organizācijas priekšnieku K. Praulu, štāba priekšnieku J. Ķikuli, Somijas aizsardžu priekšnieci F. Lukonenu, Somijas aizsargu priekšnieku L. Malmbergu un štāba priekšnieku A. Martolu. 1939. gada 21. aprīlis–31. maijs. Helsinki, Rīga.

LVVA, 1640. f., 1. apr., 660. l., 179.–185. lp. Oriģināls.

1939. gada 16.–19. jūnijā Rīgā norisinājās Latvijas Aizsargu organizācijas 20 gadu svinības. Sarakstē apspriesti jautājumi par somu aizsargu ierašanos Latvijā.

33. Sarakste starp Latvijas Aizsardzības biedrības priekšnieku un Somijas Jēgeru savienības Tamperes nodaļu. 1927. gada 17. maijs–18. jūnijs. Tampere, Rīga.

LVVA, 2259. f., 1. apr., 85. l., 1., 2. lp. Oriģināls.

Sarakstē Jēgeru savienības Tamperes nodaļa apstiprina, ka tā segs jēgeru kapa pieminekļa transporta u.c. izdevumus. Savukārt Latvijas Aizsardzības biedrība apņemas veikt organizatoriskos pasākumus.

34. Latvijas finansu ministra raksts Ministru kabinetam par ieroču iepirkšanu Somijā. 1939. gada 7. novembris. Rīga.

LVVA, 1307. f., 2. apr., 2. l., 367. lp. Oriģināls.

Finansu ministrs dara zināmu Ministru kabinetam, ka Kara ministrija gatavojas Somijā iegādāties 25 000 mīnmetēju mīnu komplektus.

35. Latvijas ģenerālkonsula A. Vanaga Norvēģijā ziņojums par Latvijas iespējām iesaistīties Ziemeļvalstu organizācijā Norden. 1928. gada 28. septembris. Oslo.

LVVA, 1632. f., 2. apr., 1069. l., 55. lp. Oriģināls.

Organizācija *Norden* apvienoja Zviedriju, Norvēģiju, Dāniju, Islandi un Somiju. Tā veica lielu darbu Ziemeļvalstu kultūras, sociālās un saimnieciskās tuvināšanās jomās. Ģenerālkonsuls Arturs Vanags ziņojumā norāda uz iespējām pievienoties organizācijai, kā arī atzīmē Somijas labvēlīgo attieksmi pret Latvijas un Igaunijas iesaistīšanu tās darbībā.

36. Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas fakultātes profesora Somijas pilsoņa K. Tiandera personīgā lieta. 1921. gada 22. septembris. Rīga.

LVVA, 7427. f., 13. apr., 1763. l., 1.–4. lp. Oriģināls.

Somu profesora Karla Tiandera personīgā lieta satur apliecinājumu, ka viņš no 1921. gada 1. jūlija uz diviem gadiem ievēlēts par profesoru ģermāņu filoloģijā.

37. Latviešu un somu biedrības dibināšanas protokols. 1931. gada 6. decembris. Rīga.

LVVA, 2252. f., 1. apr., 2. l., 1., 2. lp. Oriģināls.

Saskaņā ar Latviešu un somu biedrības pirmo protokolu biedrības dibināšana norisinās Somijas sūtniecības telpās. Tās dalībnieku vidū ir vairāki pazīstami latviešu zinātnieki, augstas militārpersonas, Ārlietu ministrijas ierēdņi, rakstnieki, Somijas sūtnis Latvijā u.c. personas. Apspriedē ar īsu runu, atzīmējot Somijas neatkarības dienu, uzstājas profesors Ludis Adamovičs. Sekojošajās pārrunās tiek atzīta biedrības dibināšanas nepieciešamība, ievēlēta tās valde un uzdots valdei izstrādāt statūtus.

38. Latviešu un somu biedrības statūti. 1931. gada decembris. Rīga.

LVVA, 2252. f., 1. apr., 1. l., 1.–10. lp. Oriģināls.

Biedrības mērķis ir nostiprināt draudzību starp latviešu un somu tautām, īpašu uzmanību pievēršot sadarbībai kultūras un saimniecības nozarēs. Biedrības statūti paredz dažādu pasākumu rīkošanu, māksliniecisku kolektīvu uzturēšanu, kā arī izdevumu publicēšanu.

III. NEATKARĪBAS ATGŪŠANA UN DIPLOMĀTISKO ATTIECĪBU AR SOMIJU ATJAUNOŠANA. 1990.–1991. g.

39. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās padomes deklarācija par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu. 1990. gada 4. maijs. Rīga.

Ārlietu ministrijas arhīvs. Kopija.

Ņemot vērā, ka līdz 1940. gadam pastāvēja starptautiski atzīta neatkarīgā Latvijas Republika un 1940. gadā prettiesiskos apstākļos tā neatkarību zaudēja, Augstākā Padome nolemj pasludināt par spēkā neesošu 1940. gada 21. jūlija deklarāciju par iestāšanos Padomju Savienībā. Tiek pieņemts lēmums par atjaunošanas pārejas periodu.

40. Latvijas Republikas konstitucionālais likums par Latvijas Republikas valstisko statusu. 1991. gada 21. augusts. Rīga.

Ārlietu ministrijas arhīvs. Kopija.

Likums nosaka, ka beidzies pārejas periods Latvijas neatkarības atjaunošanai. Līdz okupācijas un aneksijas seku likvidēšanai un Saeimas sasaukšanai augstāko varu Latvijā īsteno Augstākā Padome.

41. Somijas vēstniecības Padomju Savienībā informatīvs raksts Padomju Savienības Ārlietu ministrijai par nostāju pret Baltijas valstīm. 1991. gada 25. augusts. Maskava.

Ārlietu ministrijas arhīvs. Kopija.

Somijas valdības ārlietu komisija, klātesot Valsts prezidentam, pieņēma ziņojumu par nostāju pret Baltijas valstīm. Ziņojumā teikts, ka, ņemot vērā pēdējā laika notikumus, kas ievērojami paātrināja Baltijas valstu neatkarības atgūšanas procesu, Somija ir gatava uzsākt sarunas par diplomātisko attiecību noslēgšanu ar Baltijas valstīm.

42. Somijas ārlietu ministra P. Veirinena raksts Latvijas ārlietu ministram. 1991. gada 29. augusts. Helsinki.

Ārlietu ministrijas arhīvs. Kopija.

Ārlietu ministrs Pāvlo Veirinens ierosina Somijas un Latvijas atjaunoto diplomātisko attiecību stāšanos spēkā no 29. augusta. Attiecības balstītos uz 1961. gada Vīnes konvencijas noteikumiem. Diplomātisko pārstāvju apmaiņa notiks tik drīz, cik vien iespējams.